

RIZIKA A BEZPEČNOST LIDSKÉ SPOLEČNOSTI

Dana PROCHÁZKOVÁ

RISKS AND SAFETY OF HUMAN SOCIETY

ABSTRAKT

PŘÍSPĚVEK SE ZABÝVÁ VZTAHEM MEZI RIZIKY A BEZPEČNOSTÍ. UKAZUJE, ŽE ŘÍZENÍ RIZIK VE PROSPĚCH INTEGRÁLNÍ BEZPEČNOSTI JE ZÁKLADEM PRO ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČNÉ LIDSKÉ SPOLEČNOSTI A JEJÍHO ROZVOJE.

KLÍČOVÁ SLOVA: rizika; bezpečnost; rozvoj; dlouhodobá udržitelnost.

ABSTRACT:

THE PAPER DEALS WITH THE RELATIONSHIP BETWEEN RISKS AND SAFETY. IT SHOWS THAT RISK MANAGEMENT IN FAVOUR OF INTEGRAL SAFETY IS THE BASIS FOR ENSURING A SAFE HUMAN SOCIETY AND ITS DEVELOPMENT.

KEY WORDS: risks; safety; development; long-term sustainability.

1. Úvod

Lidé chtějí žít v bezpečí a mít zajištěn potenciál pro rozvoj. Proto se strategické řízení každého státu, území či objektu zaměřuje na dlouhodobou udržitelnost a na základě poznání to provádí zacílenou prací s riziky všeho druhu.

Protože doposud neexistuje obecná shoda na formulaci problémů udržitelnosti veřejného blaha (blahobytu) lidské společnosti v kontextu se systémovými službami, je každé dosavadní řešení dočasné, jelikož se neustále balancuje mezi konkurujícími si zájmy a společenskými cíli (jsou-li stanoveny). Je obtížné řešit problémy rozhodování jednoznačně vzhledem k měnícímu se charakteru rozhodovacího procesu [1]. V rozhodování se řeší dále uvedená dilemata:

- *vztah mezi riziky a přínosy* (často větší přínos pro lidi znamená zvýšené riziko pro ekosystémy),
- *časový konflikt mezi současnými a budoucími potřebami*,
- *sociální konflikt* (vztah potřeb jedince a celku).

Je obtížné řešit inverzní problémy pro složitost systémů. Pakliže se stanoví a utřídí nějaké příznaky spojené s riziky, vynoří se příznaky nové. Z toho vyplývá, že praktický přístup k řízení udržitelnosti musí být *iterační, interaktivní a adaptivní* [1,2].

Cílem komplexního řízení je za každé situace zajistit ochranu životů, zdraví a bezpečí lidí, majetku, životního prostředí, infrastruktury a technologií, které jsou nezbytné pro přežití lidí, tj. vždy

zajistit mobilizaci a koordinaci využití národních zdrojů (energie, pracovní síly, výrobní schopnost, potraviny a zemědělství, suroviny, komunikační a informační systémy aj.), koordinaci takových činností, jako je např. integrovaný záchranný systém, systém vyrozumění a varování, které snižují dopady pohrom (*rozuměj mimořádných událostí nebo krizových situací – pozn. redakce*) a také kontinuitu činnosti veřejné správy a v neposlední řadě dodržování zákonů. Typy plánování tvořící základní metodické nástroje jednotlivých vzájemně provázaných typů řízení musí vytvářet základnu, ve které jsou výše uvedené cíle zakotvené [2].

Pro cíle lidské společnosti, tj. především pro její udržitelný rozvoj se musí vzájemně kombinovat opatření a činnosti na snižování zranitelnosti a na zvyšování pružné odolnosti (resilience) a schopnosti adaptace, které respektují všechny základní chráněné zájmy v jednotlivostech i celku. Současným nástrojem založeným na znalostech a zkušenostech je na všech úrovních řízení implementovat proaktivní systém řízení bezpečnosti, ve kterém se upraví práce s riziky do takové formy, která respektuje všechny chráněné zájmy a bere v úvahu existující a prokázané vnitřní závislosti. S ohledem na současné poznání je třeba provádět a sledovat výzkum vnitřních závislostí, které zprostředkovávají sekundární a další dopady pohrom na životy, zdraví a bezpečí lidí [1,3].

Na základě současného poznání a zkušeností musí být svět chápán systémově a pro zajištění bezpečí a rozvoje lidí musí lidská uskupení, tj. obce, kraje, státy a společenství států dobře pracovat s riziky. Pro práci s riziky je třeba poznat:

- koncept světa v systémovém pojetí,
- pojmy důležité pro chápání a řízení bezpečnosti,
- zdroje rizik a pochopit jejich dopady na chráněná aktiva,
- metody pro hodnocení a posuzování rizik,
- způsoby řízení rizik,
- způsoby inženýrského vypořádání rizik,
- způsoby práce s riziky v čase.

Rizik však existuje velké množství, protože jejich zdrojů je velké množství. Navíc rizika stále přibývají a lidská společnost nemá zdroje, síly a prostředky, aby tomu zabránila, tak musí cíleně řídit rizika. Aby řízení bylo úspěšné, tak se musí zaměřit na prioritní rizika a jejich aspekty [2].

Vyjednávání s riziky vychází ze současných možností lidské společnosti a spočívá v rozdělení vypořádání rizik do kategorií, ve kterých se příslušná část rizika zajistí tak, že:

- preventivními opatřeními se sníží nebo odvrátí realizace rizika,
- účelovými preventivními opatřeními odezvy a připravenosti na řešení mimořádných událostí nebo krizových situací (varovné systémy a jiná opatření ochrany obyvatelstva nebo nástroje krizového řízení) se zmírní dopady, tj. sníží, nebo se odvrátí nepřijatelné dopady při realizaci rizika,
- provede se pojištění na krytí možných ztrát a škod,
- připraví se rezervy na odezvu a obnovu a zálohy pro zajištění přežití lidí a kontinuitu provozu území, objektu či organizace,
- připraví se plány pro odezvu na nepředvídané situace (Contingency Plan) pro případ realizace rizik neřiditelných nebo příliš nákladných, anebo málo častých.

K tomu se rovněž připojuje rozdělení zvládání rizik mezi všechny zúčastněné [1-3]. Rozdělení ve správném řízení se provádí tak, že se vychází z toho, že za zvládání rizik odpovídají všichni zúčastnění a že zvládání konkrétního rizika je nejlépe přidělit tomu subjektu, který je na to nejlépe připraven. Toto je však možné jen v organizaci, ve které je kvalifikované projektové a procesní řízení, tj. činnosti a opatření se aplikují na základě znalostí, a to věcných i z oblasti řízení (tj. činnosti jsou vzájemně provázané, nejsou chyby v komunikaci, každý zúčastněný ví, co má dělat a jak to má dělat).

2. Nebezpečí, ohrožení a riziko

V oblasti spojené s riziky existují tři pojmy, které jsou jistým způsobem propojeny, a které nejsou v hovorové řeči a ve sdělovacích prostředcích obvykle rozlišovány. V odborné terminologii mají zcela vymezený a vysoce rozdílný význam. Jde o pojmy: nebezpečí, ohrožení a riziko.

Nebezpečí (angl. Danger) označuje stav lidského systému, při kterém vznik újmy, škody či ztráty na chráněných zájmech (aktivech) má vysokou pravděpodobnost (tj. je téměř jisté, že újma vznikne) [2]. To znamená, že jde o označení možnosti vzniku újmy, ztráty či škody na jednom aktivu či více aktivech. Nebezpečí je určeno vlastnostmi látek, které se nachází v zařízení, objektu či území, a vlastnostmi procesů, které probíhají v zařízení, objektu či území. Je bezprostřední, když vývoj nezadržitelně směřuje k pohromě (a tím ke vzniku mimořádné události nebo krizové situace). A je plíživé, když vývoj směřuje k pohromě nenápadně a bez zřejmých příznaků [2]. Nebezpečí pro člověka znamenají jak velké jevy (např. živelní pohromy, průmyslové havárie, ekologické či sociální pohromy), tak zdánlivě malé jevy z denního života (pád tašky ze střechy, pád rampouchu nebo sněhu ze střechy, nerovný chodník apod.) [2]. Nebezpečí je míra stavu.

Ohrožení (angl. Hazard) vyjadřuje potenciál pohromy působit újmy, ztráty a škody na chráněných zájmech v daném místě, který je určený normativně. Jde o normativní míru nebezpečí, která je spojená s danou pohromou. Pro potřeby strategického plánování se nejčastěji počítá se stoletou pohromou, tj. ohrožení je velikost pohromy, která se vyskytne jedenkrát za sto let nebo má periodu návratu 100 let. U speciálních staveb se pak z důvodu bezpečnosti zvažuje ohrožení jako velikost tisícileté či deseti tisícileté pohromy [2].

Riziko (angl. Risk) spojené s danou pohromou, činností či procesem je pravděpodobná velikost škod, ztrát a újmy na chráněných zájmech (aktivech), které v daném místě vzniknou při výskytu pohromy mající velikost normativně stanoveného ohrožení, která je normovaná na stanovenou jednotku území či jednotku počtu jedinců a jednotku času [2]. Rozdíl mezi nebezpečím a rizikem spočívá v tom, že nebezpečí je určité (označuje aktuální stav) a riziko je jen očekávaná možnost. Z výše uvedeného je zřejmé, že dominantním konceptem naší doby je riziko – jde nám o odvrácení ztrát a škod na chráněných zájmech, a proto se často mluví o analýze rizik, řízení rizik, zvládání rizik, vnímání rizik atd. V předmětné oblasti panuje velká nejednotnost, která brání objektivnímu porovnávání míry rizika v prostoru i čase. Jedním z problémů je skutečnost, že v některých případech se zvažuje jen jeden chráněný zájem (jedno aktivum), tj. určuje se dílčí riziko, a v jiných případech se zvažuje více chráněných zájmů (aktiv) a určuje se integrované (součet dílčích rizik) či integrální riziko (vycházející ze systémové podstaty entity, tj. rizika jsou spojená s prvky, vazbami a toky v systému) [2].

Protože chápání pojmu „riziko“ není dosud sjednocené, uvádíme příklady měr určitého rizika používané v praxi:

- hodnota pravděpodobnosti výskytu pohromy, s níž jsou spojeny ztráty, škody a újmy na jednom či více sledovaných aktivech,
- číslo z klasifikační škály 0 - 3, 0 - 5, 1 - 10, 1 - 100, kterou se ocení velikost dopadů pohromy, s níž jsou spojeny ztráty, škody a újmy na jednom či více sledovaných aktivech,
- očekávaný počet obětí při pohromě, s níž je spojeno riziko,
- očekávané poškození zdraví při pohromě, s níž je spojeno riziko,
- očekávaná výše škod při pohromě, s níž je spojeno riziko,
- očekávaný počet ztrát, škod a újmy při pohromě, s níž je spojeno riziko,
- očekávaný počet ztrát, škod a újmy při pohromě, s níž je spojeno riziko rozpočtené na rok a územní jednotku.

Logické srovnání ukazuje, že uvedené míry nejsou vzájemně srovnatelné, což velmi omezuje výběr opatření a činností pro bezpečí a rozvoj lidí, tj. pro zajištění integrální (celkové) bezpečnosti území, objektu a státu.

Další problém spočíva ve skutečnosti, že riziko neexistuje samo o sobě, je vždy vyjádřením vztahu mezi dvěma a více veličinami jako jsou četnost, aktiva, hrozba, ohrožení, zranitelnost, závažnost, dopady, důsledky, kapacity, protipatření, závažnost a možnost výskytu (kvalitativní odhad) [2], viz příklady:

- $R = \text{četnost} * \text{důsledky}$,
- $R = \text{závažnost} * \text{možnost výskytu}$,
- $R = \text{ohrožení (hrozba)} * \text{zranitelnost}$,
- $R = \text{ohrožení (hrozba)} * \text{zranitelnost} * \text{dopady}$,
- $R = \text{ohrožení (hrozba)} * \text{zranitelnost} / \text{kapacity}$,
- $R = \text{ohrožení (hrozba)} * \text{zranitelnost} / \text{protipatření} * \text{dopady}$,
- $R = f[\text{ohrožení (hrozba)} * \text{zranitelnost} / \text{kapacity}]$,
- $R = f[\text{aktiva (chráněný zájem)} * \text{ohrožení (hrozba)} * \text{zranitelnost}]$,
- $R = \text{četnost} * \text{populace} * \text{zranitelnost}$.

Výše uvedené skutečnosti ukazují, že v chápání rizika pozorujeme mnoho rozdílů a společné je jen to, že riziko vychází z obav z neisté budoucnosti. Proto se riziko chápe v laické veřejnosti jako: nežádoucí událost; výskyt nežádoucí události; příčina nežádoucí události; statistické očekávání nežádoucí události; šance, že se nežádoucí událost vyskytne; možnost újmy, ztrát na životech, zranění nebo škod; pravděpodobnost výskytu nežádoucí události; úroveň nebo míra nežádoucí události; vystavení chráněného zájmu nebezpečí atd. Souhrnně lze říci, že **riziko je možné nebezpečí (tj. možný stav vzniku újmy) pro chráněné zájmy (aktiva) a důraz je na slovo „možné“, kdežto samotný výraz „nebezpečí“ označuje jistou aktuální újmu pro chráněné zájmy**. Diskusi různých definic rizika lze najít v mnoha pracích; mnohé z nich jsou citovány v [2]. Závěrem lze říci, že:

- v závislosti na kontextové situaci riziko může znamenat: možnost zdravotní, psychické, ekologické, fyzické nebo ekonomické ztráty; pravděpodobnost vzniku takové ztráty; možné nebezpečí, popř. možnou situaci, která zvyšuje četnost a závažnost ztrát; možný zdroj nebezpečí; možný hmotný statek nebo možnou osobu vystavenou ztrátě; možné odchylky od očekávaných ztrát; možnou pravděpodobnost, že se skutečná hodnota ztrát odchýlí od očekávaných hodnot; možné psychologické nejistoty vztahující se ke ztrátám; a možnou hodnotu ztráty v měnových nebo jiných jednotkách,
- riziko je možnost, že na definovaných chráněných zájmech se vyskytnou škody, ztráty a újmy.
- Pro sestavení jednotného pojetí rizika, které je obsaženo v jeho úvodní definici, musíme zavést určitou úmluvu, která spočívá v tom, že označíme každý škodlivý jev, který narušuje bezpečí a udržitelný rozvoj sledovaného systému a vzniká vně nebo uvnitř sledovaného systému, pohromou. Ohrožení je míra schopnosti (potenciálu) pohromy narušit bezpečí a udržitelný rozvoj sledovaného systému. Riziko je míra očekávaných ztrát, škod a újmy na chráněných zájmech přepočtená na jednotku území a jednotku času. Podle potřeby strategického řízení se určuje riziko místa / objektu / území pro jednu pohromu nebo pro soubor všech pohrom, které se mohou vyskytnout ve sledovaném místě / objektu / území. Riziko tudíž předurčuje krutost mimořádné události nebo krizové situace.

Riziko je místně specifické a určuje se z velikostí místních ohrožení, která vytváří možné pohromy v daném místě s ohledem na míry zranitelnosti místa vůči konkrétním možným pohromám. Z uvedených skutečností vyplývá, že pro kvalifikované řízení území či jiného subjektu je důležité znát riziko, a to v pochopitelném vyjádření. V praxi veřejné správy se osvědčilo vyjádření rizika ve formě údaje, že na základě analýzy a hodnocení rizik v území bylo zjištěno, že na specifikovaném úseku:

- je třeba 5 miliónů každý rok na nápravu škod, způsobených existujícím rizikem,
- každých 10 let zemře 10 lidí v důsledku sledované pohromy,
- každých 5 let škody na majetku způsobené pohromou přesáhnou 5 miliard.

Z práve uvedeného vyplýva, že aby sme určili riziko, musíme pochopiteľne najprv znáť veľkosť ohrozenia pre každú pohromu, ktorá je dôležitá pre bezpečné územie a bezpečnú ľudskú spoločnosť a zároveň veľmi zraniteľnosť územia voči každej vybranej pohrome, ktorá je predmetom nášho zájmu. Preto postupy pre stanovenie veľkosti rizík rešpektujú ako podstatu javu, ktoré sú jej zdrojom (tj. charakteristiky a fyzikálne podstaty pohromy), tak parametre prostredia, v ktorom sa javy vyskytujú. Pre určenie ohrozenia sa používajú metódy založené na matematickej štatistike, mŕhavých množinách, prístupoch operačnej analýzy apod., ktoré inherentne predpokladajú určitý model výskytu javu, tj. nepripúšťajú, že tieto javy sú mimoriadne i metódy založené na scénárioch simulovaných alebo empirických, viz údaje shrnuté napr. v prácach [1-3].

Pri úvahách v praxi zvažujeme, že realizácia rizika prebieha stále rovnakým spôsobom, alebo v súvislosti s výstavbou kritických objektov (pozn. kritický objekt je objekt, ktorý je veľmi dôležitý a zároveň veľmi zraniteľný) rôzne v závislosti na momentálnych miestnych a časových podmienkach chránených záujmov. V prvom prípade určujeme akosi strednú hodnotu a jej oprávnenosť pre použitie v praxi je spojená s podmienkou, že je zvažovaný najmenej priaznivý prípad (nachádzame ho v normách a štandardoch založených na deterministickom prístupe). Druhý prístup odpovedá skutočnosti, a preto sa zvažuje pri príprave všetkých podkladov pre strategické riadenie. Určujú sa variantné scénáre realizácie rizika a pravdepodobnosti ich výskytu a z nich sa jasným matematickým prístupom určuje stredná hodnota a jej rozptyl (nachádzame ho v normách a štandardoch založených na pravdepodobnostnom prístupe) [2]. **Cieľom riadenia rizík je zabezpečiť, aby nebezpečí spojená s realizáciou rizika bola prijateľná.**

Záměna pojmov pôsobí veľký zmatek vo spoločnosti. Občania si napr. neuvedomujú, že: poisťovny zohľadňujú riziká a nebezpečia; riziko označuje normatívne určenú veľkosť ztrát a škôd v danom mieste či objekte; ohrozenie vyjadruje ztráty a škody, ktoré spôsobí pohroma o určitej veľkosti v danom mieste či objekte; nebezpečie naproti tomu označuje bezprostredné ztráty a škody, ktoré nastanou v danom mieste, keď sa blíži alebo vznikne jistá pohroma.

3. Prijateľné riziko

Riziko je nyní dominantním konceptem v naší společnosti. Je spojeno se složitými podmínkami nebo faktory: nejistá přírodní ohrožení; nejistoty zahrnují věda a technologie a jejich působení na zdraví a kvalitu života; zranitelnost lidí a nedostatek konzistentního vysvětlení životních strastí a jejich významu; a také lidská hra se strachem, šancemi a možnostmi.

Přijatelná úroveň rizika je subjektivní. U známých a častých pohrom je lidmi vnímaná úroveň rizika blízká skutečné míře rizika. U málo častých a málo známých pohrom je lidmi vnímaná úroveň rizika jako neskutečná a vzdálená. Vnímání rizika ovlivňují i jiné faktory – např. u činností, které děláme dobrovolně (horolezectví, skoky na lyžích apod.) bereme zanedbatelnou úroveň rizika. Přijatelnost rizika je výsledkem porovnávání několika typů přijatelnosti – technická přijatelnost (spolehlivost a složitost technologií, strojů a zařízení), ekonomická přijatelnost (náklady) a socio-politická přijatelnost (vnímání rizik).

Obecně lze tvrdit, že přijatelné riziko se stanovuje na sociálním a znalostním základě a přitom se zvažují sociální, ekonomické a politické faktory. To mimo jiné znamená, že úroveň přijatelného rizika pro bohaté země je vyšší než pro chudé, protože redukce rizika něco stojí. Proto také platí, že přijatelná úroveň neznamena bezpečnou úroveň rizika, tj. že pravděpodobnost vzniku ztrát, škod a újmy na chráněných zájmech je malá až zanedbatelná.

4. Práce s riziky

Historie odhadu rizika je velmi dlouhá a srovnatelná s historií bankovníctví a pojišťovnictví. Např. bez znalosti rizika nelze pojišťovat, nelze poskytovat úvěry, bankovní záruky a jiné finanční služby. Pro posuzování rizik byl vyvinut bezpočet pomocných pracovních pomůcek, metodických návodů, uživatelských příruček a software. Jejich struktura je značně vertikálně a horizontálně diferencována a vyčerpávající klasifikace je obtížná.

Na základě současných znalostí jsou rizika pro potřeby řízení bezpečnosti území, objektu či lidské komunity [1,3] stanovena správně a mají zřejmou vypovídací hodnotu, jestliže jsou stanovena:

- s ohledem na všechny definované chráněné zájmy (aktiva),
- definovaným postupem,
- na základě kvalifikovaného datového souboru se stanovenou vypovídací hodnotou a hranicí homogenity,
- na základě kvalifikovaného zpracování kvalifikovaného souboru dat pro dané zadání.

Rizika se liší podle toho:

- jaké jsou zvoleny chráněné zájmy a zda je sledován jeden chráněný zájem (díleč riziko) či soubor chráněných zájmů (integrované nebo integrální komplexní riziko),
- jaké pohromy / zdroje rizik se berou v úvahu (pro některé úlohy postačuje omezený počet pohrom, např. jen těch, které mohou mít nepřijatelné dopady ve sledovaném prostoru třeba dvakrát za sto let apod.).

Integrované a integrální riziko se liší přístupem stanovení. Integrované riziko je agregace dílečích rizik (součet, vážený součet aj.) pro zvažované chráněné zájmy a integrální je riziko určené systémovým přístupem, tj. jsou v něm zvažovány vlivy vazeb a toků mezi chráněnými zájmy [2].

Dílečí rizika jsou rozmanitá, např. zdravotní rizika, technologická rizika, riziko požáru atd. Pro výpočet dílečích rizik již existuje řada právních předpisů, norem a standardů a s nimi souvisejících podpůrných software. Např. dílečí rizika, která se musí zohlednit, při žádosti o projekty EU, anebo pro zajištění úspěšnosti projektů PPP (Public Private Partnership), se dělí do sedmi skupin:

1. Bezpečnostní rizika spojená s chováním a činnostmi lidí.
2. Stavebně-technologická a projekční rizika.
3. Kreditní rizika.
4. Tržní rizika.
5. Vnější rizika spojená s přírodními pohromami.
6. Provozní rizika.
7. Rizika spojená s řízením a rozhodováním.

Každá základní skupina dílečích rizik se dále dělí na další dílečí rizika [2]. Výběr z těchto rizik pro konkrétní případ se provádí podle formulace problému a podle stanovených cílů, které jsou v daném případě sledovány, a podle pohrom, které se zvažují jako zdroje rizik. Jestliže předmětem sledování je subsystém krajiny a lidských sídel, je nutno určit chráněné zájmy tohoto subsystému a jako pohromy zvážit všechny jevy, které v subsystému působí nebo mohou působit nepřijatelné dopady, tj. kromě známých živelních a jiných pohrom je třeba zahrnout i interakce vyvolané činnostmi lidí, a to i způsobem zajišťování správy území.

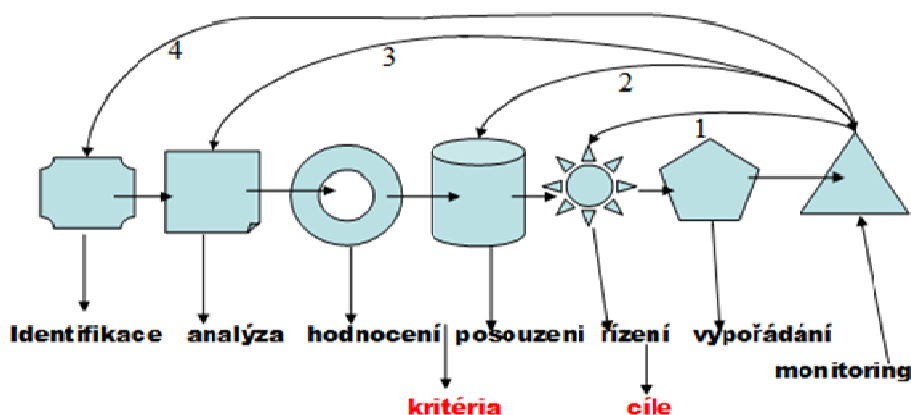
Zatímco postupy pro hodnocení ohrožení jsou obecné [2], tak postupy pro určení rizik jsou místně specifické, protože u nich hraje zásadní roli místní zranitelnost.

Pro úkoly praxe se pak používá několik úrovní analýzy rizik [2], a to:

- A – předběžná analýza rizika,
- B – standardní, rychlá a méně přesná analýza rizika,
- C – detailní analýza rizika v souhrnném kontextu,
- D – individuální a specifická analýza rizika.

Jednotlivé úrovně se liší požadavky na kvalifikovaná data, jejich kvalifikované zpracování a vyhodnocení. Největší nároky jsou vyžadovány při strategickém plánování zacíleném na bezpečný systém v dlouhodobém časovém měřítku.

Koncept práce s riziky, tj. procesní model je zobrazen na obrázku 1.

Obr. 1 - Koncept práce s riziky. Kritéria = podmínky, které stanovují, kdy je riziko přijatelné, podmíněně přijatelné nebo nepřijatelné. 1,2,3,4 = zpětné vazby, které se používají, když monitoring ukáže, že nejsou splněny stanovené požadavky na bezpečnost.

5. Závěr

Podle úvah současných filosofů rizika ve společnosti mají svoji objektivní i subjektivní stránku, navíc nestojí mimo kulturní a hodnotové souvislosti (nejdou v tomto směru ani „čistě vědeckým“ problémem a zasluhují pozornost i z hlediska občanské participace). I když moderní společnost uplatňuje onu pohodlnou strategii pojištění a odškodnění, nelze na ni plně spoléhat, neboť některá rizika jsou schopna zasáhnout podstatu sociálního systému, což platí pro některá rizika bezpečnostní. Proti „zvědečtění bezpečnostní politiky“ nelze nic namítnout, pokud dokážeme být reflexivní, což znamená především odhadovat důsledky jednotlivých aktů a nepodléhat iluzi o možnosti „dokonalého řešení“. Spoléhání veřejnosti na experty (a instituce) může přivodit oslabení schopnosti podílet se aktivně na řešení a dokonat tak odtržení privátního a veřejného (což se pak projeví jako inherentní riziko, na kterém expertiza ztroskotá). Podle odborných koncepcí při vyrovnávání s riziky mají dle svých možností povinnosti a odpovědnosti všichni zúčastnění (tj. všechny zájmové skupiny).

Lidé proto mají mít možnost zúčastnit se rozhodování, projevit své potřeby a názory, a to bez obavy z postihů. Obvykle je snaha o zapojení co největšího počtu lidí (i za cenu zvýšených nákladů na počátku procesu), dosahování konsensu a shody. Je to také respektování odlišných názorů a vyjasňování pozic a záměrů různých skupin i jednotlivců. Jestliže zapojujeme do procesu rozhodování veřejnost tak zapojujeme všechny zúčastněné, podle jiných materiálů tzv. podílíky (stakeholders) nebo také dotčené osoby a skupiny. Podílíkem je ten (jedinec, skupina, organizace), kdo může ovlivnit nebo kdo může být ovlivněn (pozitivně i negativně) výsledkem rozhodnutí, plánu, programu nebo i procesem, který k výsledku vede.

Problém nastává v odborných záležitostech, kde podklady pro rozhodování jsou založené na hodnoceních, která jsou složitá a pro řadu normálních občanů nepochopitelná. Situace v těchto případech je proto často válkou lobbistů různých skupin, které usilují o zakázku. Proto je třeba, aby se postupy hodnocení opíraly o právní normy a aby kritéria výběru konkrétních řešení byla zaměřena na veřejně prospěšné cíle, umožňovala transparentnost rozhodování při výběru správného řešení s ohledem na zdroje, síly a prostředky veřejné správy, které má k dispozici.

Návaznost na výzkumné projekty:

EU „FOCUS - Foresight Security Scenarios – Mapping Research to a Comprehensive Approach to Exogenous EU Roles“; grant ČVUT „OHK2-003/15, Řízení bezpečnosti a ochrana kritických objektů a kritických infrastruktur“; a projekt MŠMT „RIRIZIBE CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_018/000“.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] PROCHÁZKOVÁ, D. *Strategické řízení bezpečnosti území a organizace*. ISBN 978-80-01-04844-3. Praha: ČVUT 2011, 483 p.
- [2] PROCHÁZKOVÁ, D. *Analýza a řízení rizik*. ISBN 978-80-01-04841-2. Praha: ČVUT 2011, 405 p.
- [3] PROCHÁZKOVÁ, D. *Bezpečnost složitých technologických systémů*. ISBN 978-80-01-05771-1. Praha: ČVUT 2015, 208 p.

ADRESA AUTORA

Doc., RNDr., Dana Procházková, PhD., DrSc.,
ČVUT v Praze, Fakulta strojní, katedra energetiky, Česká republika
e-mail: prochdana7@seznam.cz

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.